

Jeroen Lutters

Promotieonderwerp: *'Adolescentie: een complexe levensfase'*. Het proefschrift beschrijft een interdisciplinair onderzoek dat is ondergebracht bij het centrum voor Culturele Analyse aan de Universiteit van Amsterdam (ASCA). De culture analyse houdt zich vooral bezig met het opmerken, analyseren en kritisch beschouwen van zaken met betrekking tot het zogenaamde 'culturele geheugen'. Dit is een voor de Hogeschool Utrecht uiterst interessant onderzoeksterrein, want op basis van het 'cultureel geheugen' worden (vaak onbewust) zaken onder andere op het gebied van onderwijs vormgegeven. De werkwijze van ASCA is interdisciplinair, individualistisch, kritisch en esthetisch.

Probleemstelling: Een van de belangrijkste maatschappelijke issues is de jeugdcultuur. Jeugdcultuur raakt het ontwikkelingspsychologisch begrip adolescentie. Wat de adolescentie precies is blijft echter vaak in nevelen gehuld. Een belangrijke reden daarvoor is dat er nog steeds weinig interdisciplinair wordt gewerkt. De onderzoeken die gedaan worden zijn vaak te vakspecifiek (psychologisch, sociologisch, psychiatrisch enzovoort) en daardoor beperkt inzichtgevend in deze complexe biografische fase. Daarnaast wordt nog (1) te veel gezocht naar het algemene en te weinig naar het specifieke, (2) te veel naar het generieke en te weinig naar het unieke, (3) te veel naar het uniforme en te weinig naar het opmerkelijke en (4) te veel naar het instrumentele en te weinig naar het culturele. Postmoderne onderzoek, zoals gehanteerd binnen ASCA, wordt slechts sporadisch gebruikt op dit maatschappelijk zeer belangrijke onderzoekgebied (een positieve uitzondering is de socioloog Dick Hebdidge). Dit feit roept om nieuw onderzoek, dat leidt tot een sprekend, herkenbaar, pluriform, afwijkend en poëtisch beeld van de adolescent.

Opzet: Jeroen werkt met een systeem waarbij de volgende drie lagen in elkaar grijpen:

- Poëzie van het detail: Er wordt vooral gekeken naar het detail, het afwijkende, het opmerkelijke en het deviante. Daarbij vindt geen waardeoordeel plaats. In deze esthetische fase gaat het puur om waardering van de schoonheid van het fenomeen.
- Analyse van het concept: in samenhang met de details wordt gezocht naar het onderliggende systeem. Dit sluit aan bij de semiotische praktijk. Dit systeem wordt begrepen als een taal (hulpmiddel: literatuurwetenschap). Verschillende concepten ontmoeten elkaar via taalspelen.
- Kritiek richting de cultuur: De studie is niet relativistisch en vrijblijvend. Hij is gericht op machtsverhoudingen. Er spreekt een engagement uit richting de bevrijding van de adolescent. Het pleit voor het geven van ruimte aan een mens in zijn specifieke levenssituatie.

Samenvatting:

- Inleiding op de methodiek
Het inleidend deel verduidelijkt hoe het biografisch begrip adolescentie, zoals we dat kennen in onze cultuur, is opgebouwd op basis van verschillende verhalen. Aan de hand van verschillende cultuuruitingen licht Jeroen een tip van de sluier op en geeft hij iets meer inzicht in de complexe figuur die de adolescent is geworden anno 2006. Dit is hard nodig, want er is heel weinig begrip voor het karakter van deze uiterst gewichtige levensfase, met alle gevolgen van dien in onderwijs en opvoeding. Het methodisch uitgangspunt daarbij is cultuuranalytisch. Jeroen onderzoekt de cultuur als een narratief/semiotisch systeem. Roland Barthes merkte terecht op dat onder cultuur alles valt dat door mensenhanden is gemaakt: consumptieartikelen, fabrieken, maar ook scholen, leerboeken en handleidingen voor docenten. Hij laat zich inspireren door het werk van Hayden White (en Ankersmit), die uitgaat (uitgaan) van een complexe samenleving, die voortdurend wordt gestuurd door contingenties op basis waarvan steeds nieuwe, tijd en plaatsgebonden, richtinggevende verhalen ontstaan.

In de inleiding staat Jeroen stil bij het feit hoe de inhoudelijke informatie over adolescenten ontstaat door 'stilstaan bij', 'lezen over' en 'kijken naar' de adolescentie. Net als in alle overige culturele uitingen bestaan er - als het gaat om de adolescentie - verschillende 'verhalen'. Jeroen legt uit waarom hij drie 'beeldverhalen' inventariseert en analyseert. Hij benadrukt de narratieve benadering, zoals voorgestaan door Mieke Bal. Daarbij komen steeds vragen aan de orde als:

- Hoe ziet het verhaal eruit (poëtische beschrijving)?
- Wat is het cultuur bepaald verhaal (conceptuele beschrijving)?
- Wat impliceert dat voor de toekomst (cultuurkritische beschrijving)?

Jeroen maakt daarbij gebruik van een cinematografisch begrippenkader (als variant op de literatuurwetenschap). Het resultaat is een samengesteld beeld van de hedendaagse jeugdcultuur: deels tragisch, deels komisch, romantisch en ironisch. In de inleiding loopt hij vooruit op het praktisch resultaat van zijn studie, te weten dat zijn 'samengesteld beeld' leidt tot een op 'pragmatisch filosofisch' - lees geschoeide - cultuurkritiek (denk daarbij met name aan het werk van Richard Rorty). Walter Benjamin indachtig, weert Jeroen zich (conform de principes van 'Self-Directed Learning') tegen een overdaad aan educatief advies. Hij ziet het voornamelijk als zijn taak verhalen te vertellen. Hij hoopt dat deze verhalen een contemporain cultuurhistorische spiegel vormen die lezers aanspoort tot kritische (zelf)reflectie en opvoedkundige/onderwijskundige creativiteit.

- Bevindingen uit drie portretten

Na de inleiding maakt Jeroen in drie portretten telkens een close up, een portret van een adolescentaafbeelding. Deze portretten geven behalve cultuurhistorische ook ontwikkelingspsychologische informatie (multidisciplinaire aanpak) relevant voor opvoeders, hulpverleners en onderwijskrachten. Uiteindelijk moeten ze de lezer oproepen tot creativiteit.

- Portret 1: Hier beschrijft Jeroen de adolescent als *zoeker*, een Hamlet-figuur. Als voorbeeld/bron voor het schetsen van de zoekende adolescent gebruikt hij het beeld van David, zoals verbeeld door Caravaggio. De *zoeker* is een denker, een peinzend, iemand die zich vragen stelt en die ook niet weet of hij het goede doet. Hier verschijnt een bijna archetypisch tragisch beeld.
- Portret 2: Hier beschrijft Jeroen de adolescent als *estheet*. De adolescent is nu een kunstenaar. Hij verschijnt als Romeo op zoek naar schoonheid en expressiviteit. Als voorbeeld/bron gebruikt hij hier Orlando van Virginia Woolf, zoals verfilmd door Sally Potter. Nu verschijnt een, eveneens archetypisch, komisch-ironisch beeld.
- Portret 3: Hier beschrijft Jeroen de adolescent als *activist*. De adolescent is nu een politiek geëngageerd figuur. Hij verschijnt als een revolutionair. Als voorbeeld/bron gebruikt Jeroen James Dean, als persoon en als filmster. De adolescent past nu binnen een romantische voorstelling.

De portretten sluiten elkaar niet uit. Ze maken onderdeel uit van het complexe begrip adolescentie. Sommige noemen het 'subpersoonlijkheden'. Jeroen noemt ze 'verhalen'. Zo nuanceert hij de werkelijkheid van de adolescent tot een complexe tekst met tragische, ironische en romantische trekken. Deze activiteit past in het eclectisch postmoderne denken en gaat een stap verder dan Hayden White, die naar de mening van Jeroen onvoldoende laat zien hoe genres voortdurend door elkaar lopen.

- Kritiek op onderwijs en opvoeding

Bij de conclusie eindigt de serie beschrijvingen met een verhaal over de adolescent als *gevangene*. Iemand die verstrikt raakt in de bureaucratie van het Hoger Onderwijs. Als bron en metafoor gebruikt Jeroen 'Het Slot' van Kafka. Het 'slot' staat symbool voor een plaats waar voor een filosoof, kunstenaar en activist weinig plaats is.

Het slot is poëtisch, kritisch en pragmatisch. Het wil laten zien. Daarmee benadrukt het de educatieve illusie van de modernistische onderwijspraktijk. Het roept vragen op richting postmoderne leer en opleidingsplekken (universiteiten en hogescholen), die oog hebben voor de complexe biografische fase waarin de student zich bevindt (ethisch en esthetisch). Vragen die Jeroen niet zou stellen als hij niet zou geloven dat er hoop is.

Hoofdstukken:

- 1 Inleiding.
- 2 Michelangelo Caravaggio: David met het hoofd van Goliath.
- 3 Virginia Woolf: Orlando.
- 4 Nicholas Ray: Rebel without a cause.
- 5 Slot.

Relevantie: Het onderzoek van Jeroen heeft een grote mate van relevantie, ook voor het Hoger Onderwijs, aangezien het Hoger Onderwijs in zijn huidige vorm stamt uit een tijd die niet meer past bij de behoeftes van nieuwe generaties. Door stil te staan bij deze complexe levensfase wil Jeroen bijdragen aan de vernieuwing van de opleidingsmethodiek en -didactiek binnen de Hogeschool Utrecht. De thematiek betreft het geheel van de organisatie. Daarnaast zijn in het bijzonder twee faculteiten met deze thematiek gemoeid, te weten:

- De Faculteit Educatie: omdat hier veel aandacht bestaat voor opvoeding en onderwijs aan de jeugd.
- De Faculteit Maatschappij en Recht: omdat hier veel aandacht is voor de hulpverlening aan de jeugd.

Het derde werkgebied betreft de organisatie als geheel. Denk daarbij aan:

- Studium Generale: omdat hier aandacht wordt besteed aan de algemene ontwikkeling van onder meer de jeugd.
- Bureau Talent: omdat hier aandacht wordt besteed aan de professionalisering van de opleiders.

Voortgang:

- In 2005 is het eerste portret over Caravaggio gereed gekomen. Dit beeld wordt tussentijds (2006) gepubliceerd voor een beperkt publiek. Deze voorpublicatie over 'de poëzie van de adolescentie' maakt vooral een nieuwe / postmoderne - manier van leren (en opleiden) duidelijk. In dit verband zet Jeroen eerst de theorie van het 'cinematografisch lezen' uiteen. Vervolgens gaat hij over op de portrettering van de adolescent als een wanhopig zoeker. Michelangelo Caravaggio's *David met het hoofd van Goliath* ziet hij als een illustratie van dit, in de nieuwe geschiedenis (16de eeuw), opkomende beeld van de adolescent. In deze eerste publicatie, waarin de adolescent als zoeker wordt 'ontrafeld' en 'gepositioneerd', richt Jeroen zich tot progressieve ouders en onderwijskrachten met een Hoger Onderwijsniveau. Hij stelt zich voortdurend de vraag wat deze manier van open, esthetisch en kritisch observeren oplevert voor ouders van adolescenten. Leidt deze poëtische en cinematografische lezing van een schilderij tot verdieping in de eigenaardigheden van de adolescentie? Jeroen volgt het voorbeeld van Pierre Janssen. Hij brengt het museum bij de lezer thuis. Als gids gaat hij voor in het zorgvuldig lezen en schrijven.
- In 2006 komt het tweede deel over Woolf gereed. De werkzaamheden zijn in volle gang.

- In 2007 komt het derde deel over Nicholas Ray gereed en wordt een aanvang gemaakt met het slot en de inleiding.
- 2008 Is het jaar van de voltooiing. Veel aandacht wordt besteed aan het slot en de inleiding.

Promotor: Professor Mieke Bal van de Universiteit van Amsterdam. In het kader van de samenwerking Universiteit Utrecht en Hogeschool Utrecht wordt in overleg met Mieke Bal een co-promotor aan de Universiteit Utrecht gezocht (bijvoorbeeld: Rosi Braidotti of Wim Meeuws). Voor een co-promotor kan ook binnen de kringen van de Universiteit voor Humanistiek worden gezocht (bijvoorbeeld: Harry Kunneman).